

XALQ TA'LIMI

ISSN 2181-7839

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

Muassis:
O'zbekiston Respublikasi maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

PUBLIC EDUCATION
SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL
MINISTRY OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

2023

3-son
(May-Iyun)

Jurnal 1918-yil dekabr oyidan chiqa boshlagan
O'zMAA tomonidan 2013-yil 4-martda qaytadan ro'yxatga olinib, 0104-raqamli guvohnoma berilgan.

TOSHKENT

		
TAHRIRIYAT		
	4	Yangilangan konstitutsiya – chinakam xalq konstitutsiyasi – O'zbekiston – huquqiy, ijtimoiy va dunyoviy davlat
		
TA'LIM VA TARBIYA NAZARIYASI		
Z. Yulchiyeva	6	Yangi o'zbekiston demokratik o'zgarishlar jarayonida "kasbiy psixologiya" fanining o'rnini
R. Shermuxamedov	9	Oliy ta'lim tizimida tarbiyaviy ishlarni tashkil etishning pedagogik zarurati
M. Sayidova	13	Talabalarda ijodiy va kreativ qobiliyatni shakllantirish masalalari
N. Berdikulova	17	Ta'limni tashkil etish jarayonida innovatsiya va integratsiya muammolari
I. Suyunov	20	Multimedia audio va video ko'rinishidagi axborotlar bilan ishlash ko'nikmalari
F.A. Berdibekova	25	Akmeologik yondashuv asosida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning nazariy-metodologik asoslari
M. Yakubova	29	Umumta'lim maktab o'quvchilarida kreativlik kompetensiyalarni shakllantirish
N. Nosirov	32	Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchisining metodik kompetentligini takomillashtirish usullari
F. Pustamov	36	O'zbek adabiyotining ingliz tilidagi tarjimalari
		
TA'LIM VA TARBIYA METODIKASI		
F. To'rabekov	40	Bo'lajak texnologiya o'qituvchisini axborot ta'lim muhitida kasbiy faoliyatga tayyorlash modullari
Mukhtoriy Mohruiy Sodirzoda	45	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ilmiy dunyoqarashini shakllantirishda tildagi iboralarning o'rnini
M. Abdullaeva	48	Ta'lim metodlaridan samarali foydalanish natijasida ta'lim sifatini oshirish
J.R. Butunov	51	Oliy ta'lim muassasalarida o'quv amaliyotining ta'lim jarayonidagi o'rnini
D.B. Jabborova	54	Kimyo fanida "genetik bog'liqlik" tushunchasini shakllantirish
B. Qosimov, G. Choriyeva	58	Birinchi sinfda matematikadan sodda masalalar va ularni yechishga o'rgatish metodikasi
N. Mamaraximova	64	Boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy tafakkurini shakllantirish mazmuni
		
ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI		
Sh. Bekchonova	69	Kiberpedagogikada nazariya va amaliyot
Z. Ismatova, M. Aslonova	74	Boshlang'ich sinf tabiiy fanlar darslarini o'qitishda vizual ta'lim usullaridan foydalanish
D. Farsaxonova, M. Danaeva	78	Boshlang'ich sinflarda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish masalasi
		
MILLIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI		

OLİY TA'LIM MUASSASALARIDA O'QUV AMALIYOTINING TA'LIM JARAYONIDAGI O'RNI

Annotatsiya

Maqolada pedagogika sohasida oliy ta'lim muassasalarida o'quv amaliyotining ta'lim jarayonidagi o'rnı va amaliyotlarning samaradorligini oshirish yollarini rivojlantirish masalaları yoritilgan, shuningdek, egallangan bilim, ko'nikma va malakalarning mustahkamligi amaliyotning samaradorlik ko'lamini yanada oshirishi ko'rsatib berilgan.

Kalit sozlar. Amaliyot, talaba, kasbiy ko'nikma, amaliyot rahbari, rivojlantirish, samaradorlik, mehnat, mustaqil.

В статье описывается роль учебной практики в образовательном процессе в педагогических вузах и вопросы разработки путей повышения эффективности практик.

Ключевые слова. Практика, студент, профессиональные навыки, руководитель практики, развитие, эффективность, работа, самостоятельная.

The article describes the role of educational practice in the educational process in pedagogical higher educational institutions and the issues of developing ways to increase the effectiveness of practices.

Key words. Practice, student, professional skills, practice manager, development, efficiency, work, independent.

Oliy ta'lim muassasalarida tashkil etiladigan o'quv amaliyotlari talabalarda kasbga qiziqishni kuchaytirishga, ijodiy ishlashga va erkin fikr yuritishga, mustaqil bilim olishga yo'naltirilishi hamda bugungi kunda fan, texnika va texnologiyalarning yutuqlaridan foydalanishni nazarda tutishi lozim. Bizning fikrimizcha, bu borada o'quv amaliyotining ta'lim jarayoniga ta'sirini o'rganish muhim.

O'quv amaliyoti jarayonida talabalar umumiy talablarga javob beruvchi bilim, malaka va ko'nikmalarga ega bo'lib, ular ilmiy-texnik o'zgarishlar ta'siriga mos kelishi lozim. Egallangan bilim, ko'nikma va malakalar kasbiy bilimlarga asos bo'lib, uning mustahkamligi amaliyotning samaradorligiga olib keladi. Mazkur jarayonda talabalar egalashi lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalar uning kelajakdagi faoliyati, mehnat turi va ishlab chiqarishda egallaydigan o'rniga bog'liq bo'ladi. Asosiy bilim berish jarayoni maxsus bilim berishning negizi bo'lib xizmat qiladi, shuning uchun, talaba ko'rsatilgan fanlar bo'yicha nazariy va amaliy mashg'ulotlarni mustahkam egallab bormog'i lozim.

O'quv amaliyoti jarayoni – amaliyot tanlangan kasbga yo'naltirish bo'yicha olib borilib, shu sohada texnik va texnologik rivojlanish talablariga javob berishi kerak, ammo markazlashtirilgan tartibda ishlab chiqilgan amaliyot dasturi ta'lim muassasalari yoki korxonalar talablariga javob bera olmaydi, chunki, bir sohada texnologik jihozlarning bir turi o'rganilsa, ikkinchi turida mutaxassislarni tayyorlashda turli sohalar bo'yicha o'quv amaliyotini o'tkazish afzaldir. Bu jarayonda talabalarni ta'lim muassasasi yoki korxonaning xususiyatlari bilan aniq va mukammal tanishtirish, uning ta'lim muassasasi yoki korxonadagi hamma ish turlarida egallagan bilim va malakasini amalda qo'llay olishni ta'minlash lozim. Talabalar o'quv amaliyotidagi texnik va texnologik jarayonlar,

qurilma va moslamalar haqida bilim olib amalda qo'llay bilishlari kerak. Bunda amaliyot rahbari quyidagilarga erishmogi lozim:

– talabani hozirgi zamon texnika jarayoni va zamonaviy metodlar hamda qurilmalarda ishlashga o'rgatish;

– mehnatni tashkil etish metodi ham talabani zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalariga, kasbiy malakasiga qarab, turli ish operatsiyalarini bajarishni zamonaviy texnologiya talabiga javob beruvchi o'quv amaliyotini tashkil etish;

– talabani ish me'yorini bajarishga yondashishga o'rgatish;

– ta'lim muassasasi yoki korxonadagi ish chizmalarini to'g'ri o'qishga, texnologik hujjatlardan to'g'ri foydalanishga o'rgatish;

– ta'lim muassasasi yoki korxonada talaba ishidan muhim tarbiya sifatida foydalanish;

– talabani mehnat, ishlab chiqarishdagi va yong'in xavfsizligi talablariga amal qilishga o'rgatish;

– talabani ongiga ish o'rni va mehnat qurollariga nisbatan javobgarlik va qadrlash hissini singdirish;

– talabaga ish madaniyati haqida taassurot berish, ish joyini to'g'ri tashkil qilishni o'rgatish.

Umuman olganda, bugungi kunda shunday mutaxassis kadrlarni tarbiyalashga erishish kerakki, u anglagan holda ish unumdorligini oshirishga o'z hissasini qo'shsin. Ularni ishlayotgan ta'lim muassasasi yoki korxonaning obro'si, ish sifatini oshirish, mehnat intizomiga qat'iyon rioya qilish ruhida tarbiyalash lozim.

Tayyorgarlik davrida talabalar aniq ish turlari bilan tanishadilar va quyidagi masalalarni hal qiladilar: ish o'rni tashkil etish, mehnat xavfsizligiga rioya qilish, o'quv amaliyotida intizomli bo'lish, ish qurollarini asrab-avaylash, shaxsiy gigiyena va sanitariya qoidalariga rioya qilish va boshqalar. Talabalarning vazifalari ish jarayonida texnik hujjatlarni o'rganish, moslamalarni sozlash, ish o'rni ishga tayyorlash, ishlab chiqilgan mahsulotning sifatini tekshirishdan iborat bo'lib, ular oddiy ish jarayonlarini o'rganib boradilar.

Kasbni o'zlashtirish davrida ish jarayonlarini o'rgangandan so'ng olingan bilim va malakalarni mukammallashga o'tiladi. Buning uchun shunday ishlar tanlanadiki, ish jarayonida yangi o'rnatilgan mavzu va undan oldingilari qamrab olinadi. Shunda talabalarda egallangan bilim, ko'nikma va malakalarning shakllanish xususiyatlari rivojlanadi.

Nazorat qilish va yakunlash davrida faqatgina olingan bilim va malakalarni mustahkamlab qolmay, balki ularni zamonaviy moslama va qurilmalardan foydalangan holda mukammallashib boradi. Ishlab chiqarish ilg'orlari va faxriylarining ishlarini o'rganish, o'zlashtirib olish talabada o'quv amaliyoti jarayonida mustaqillik hissini shakllanib borishiga yordam beradi. Ular mehnat jamoasi oqimiga kirib, jamoada tarbiyalanib, shaxs sifatida shakllanib boradilar.

O'quv amaliyoti jarayonida inson omilini ta'minlovchi amaliyot rahbarlarining shaxsiy fazilatlarini: talabchanlik va adolatlilik, fidoyilik va halollik, xayrixohlik, kirishimlilik, hazil-mutoiba hisi va jiddiylik. Ushbu fazilatlar ularni ustoz darajasiga ko'taradi, talabalar oldida obro'-izzatini oshiradi, uning ta'lim berish va tarbiyalay olish mahoratiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining bilim va ko'nikmalarini obyektiv nazorat qilish va baholay olish mahorati, ishlab chiqarish amaliyoti jarayonining samarasini belgilovchi natijaviy sifat ko'rsatkichidir. Amaliyot rahbarlari talabalar bilimini nazorat qilishning obyektiv va subyektiv metodlarini mukammal bilishi, qo'llay olish,

---

reyting tizimini joriy etish mahoratiga ega bo'lishi lozim. Mavjud tadqiqotlarga tayangan holda oliy ta'lim muassasalari amaliyot rahbarlari muhim kasbiy sifatlarini olim, pedagog, tarbiyachi nuqtayi nazaridan tavsiflash mumkin.

O'quv-pedagogik faoliyat o'quv jarayonining tashkil etilishiga yo'naltirilgan. O'quv jarayoni uchun barcha pedagogika oliy ta'lim muassasalaridagi kabi o'quv va ilmiy-tadqiqot jihatlarni uzviy bog'lash, tinglovchilarning faolligini va mustaqilligini, shaxs sifatida ijodiy salohiyatini ta'minlash xarakterlidir. Pedagog faoliyatida yangi qonuniyatlarni ochish bilan bog'liq nazariy hamda aniq vaziyatlarni yuzaga keltirish, pedagogik vazifalar tizimi yechishga qaratilgan amaliy faoliyat qo'shilib ketadi. O'qituvchi aniq predmet bo'yicha o'qitish maqsadi va vazifalarini aniqlaydi, o'qitishning mazmunini saralaydi, faol metodlarni tinglovchilarning bilish faoliyatiga mos holda tanlaydi, nazariy turini aniqlaydi.

Bugungi kunda oliy ta'lim muassasalari barkamol shaxs, malakali mutaxassisni yetishtirishda muhim bo'g'in bo'lib hisoblanadi. Ularning amaliyot jarayoni ilg'or, zamonaviy texnika va o'quv jihozlari, malakali pedagog xodimlar bilan ta'minlangan. Bu esa ishlab chiqarish amaliyoti samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutadi. Ishlab chiqarish amaliyoti bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarini kasb bo'yicha umumkasbiy va maxsus fanlarni ongli va puxta o'rganishga tayyorlash, ularning tanlangan mutaxassislik bo'yicha amaliy kasb layoqati va ko'nikmalarini egallashi uchun o'tkaziladi.

Ishlab chiqarish amaliyoti yakunida talaba o'z hisobotini oliy ta'lim muassasasi tomonidan tayinlangan komissiya oldida himoya qiladi. Ishlab chiqarish amaliyoti natijasi bahosi talabaning kursdan kursga o'tishda hisobga olinadi. Amaliyot yakuni oliy ta'lim muassasasining uslubiy kengashida muhokama qilinadi. Oliy ta'lim muassasasi ilmiy kengashida amaliyotning natijalariga yakun yasaladi. Amaliyot dasturini bajarmagan, ishi haqida qoniqarsiz taqriz yoki hisobot himoyasida qoniqarsiz baho olgan talaba ta'til vaqtida o'z hisobidan qayta amaliyot o'tishga jo'natiladi.

Belgilangan tartibda rasmiylashtirilgan ish talaba tomonidan rahbarga taqdim etiladi. Rahbar, ish talab darajasida bajarilganligiga ishonch bildirgandan so'ng, ishni o'z taqrizi bilan birga kafedra mudiriga taqdim etadi. Taqrizda talabaning faolligi, qabul qilingan qarorlardagi yangiliklar va ishning boshqa ijobiy topgan materiallar asosida, ishni talaba tomonidan himoya qilishga kiritish haqida qaror qabul qiladi. Agar kafedra mudiri talabaning ishini himoyaga kiritish mumkin emas, deb hisoblasa, masala kafedra majlisida, rahbar ishtirokida muhokama etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Baymetov M.M. (2021) Kasb-hunar maktablarida o'quv amaliyotlarini tashkil etish va samaradorligini oshirish yo'llari. – Academic Research in Educational Sciences, VOLUME 2 | ISSUE 4 | 2021 1190-1195.

2. Baymetov M.M. O'quv va ishlab chiqarish amaliyotlari integratsiyasini ta'minlashning didaktik tamoyillari. – Mug'allim hyem uzliksiz bilimlendirio'. №1/1 2022.

3. Xamidov J.A., Baymetov M.M. Kasb-hunar maktablaridagi amaliyotlar bilan ishlab chiqarish jarayoni klasterini ta'minlashning nazariy metodik asoslari. - “Экономика и социум” №12(91) 2021.

4. Хамидов Ж.А. “О некоторых формах методов трудового воспитания младших школьников” – Academic Research in Educational Sciences №2(81)2021.